

Digital dannelse: Hvad må vi dele online?

Lærervejledning

Indholdsfortegnelse

Lærervejledning: Digital dannelse – Hvad må vi dele online? (Udskoling)	3
<i>Lektion 1: Sorteringsspil – Hvad må deles?</i>	4
Formål og læringsmål	4
Baggrundsviden (persondata, følsomme oplysninger, GDPR)	4
Didaktiske greb og klassesdialog	5
Vær opmærksom på (lærerens fokusområder)	6
<i>Lektion 2: Case-arbejde – Gråzoner og sikre omskrivninger</i>	7
Formål og læringsmål	7
Baggrundsviden (gråzoner, omskrivning, samtykke)	7
Didaktiske greb og klassesdialog	8
Vær opmærksom på	9
<i>Lektion 3: Klassens digitale kodeks</i>	11
Formål og læringsmål	11
Baggrundsviden (klasseregler, digital adfærd)	11
Didaktiske greb og klassesdialog	12
Vær opmærksom på	13
<i>AI-værktøjer og ansvarlig brug i undervisningen</i>	14
<i>Generelle råd til at understøtte digital dannelse i praksis</i>	15
Differentiering - Indskoling	17
Overordnet tilgang	17
Lektion 1: Sorteringsspillet	17
Lektion 2: Cases og gråzoner	17
Lektion 3: Klassens digitale kodeks	17
Evaluerings	17
Differentiering - Mellemtrinnet	18
Overordnet tilgang	18
Lektion 1: Sorteringsspillet	18
Lektion 2: Cases og gråzoner	18
Lektion 3: Klassens digitale kodeks	18
Evaluerings	18

Lærervejledning: Digital dannelse – Hvad må vi dele online? (Udskoling)

Digital dannelse – evnen til at begå sig kritisk, sikkert og ansvarligt online – er en central kompetence i de ældste klasser. Denne lærervejledning støtter undervisningsforløbet “*Hvad må vi dele online?*” for udskoling (7.-10. klasse). Vejledningen er baseret på retningslinjerne for brug af Skoletube, som fungerer som en brugsanvisning til et trygt og ansvarligt digitalt miljø. Vejledningen kan derudover selvfølgelig også anvendes uden for Skoletube sammen med andre digitale værktøjer og læringsplatforme. Målet er at ruste dig som lærer til at guide eleverne gennem et sikkert og kreativt læringsrum online.

Forløbet består af tre lektioner, der tilsammen hjælper eleverne med at forstå, hvad man må – og ikke må – dele online: -

- Lektion 1: Sorteringsspil – Hvad må deles? (Introduktion til persondata og deling af oplysninger)
- Lektion 2: Case-arbejde – Gråzoner og sikre omskrivninger (Dilemmaer om deling og hvordan man anonymiserer eller omskriver følsomt indhold)
- Lektion 3: Klassens digitale kodeks (Udarbejdelse af fælles regler for klassens online adfærd)

Hver lektionsafsnit nedenfor indeholder: *formål og læringsmål* for lektionen, nødvendig *baggrundsviden* til dig som lærer (herunder viden om persondata, følsomme oplysninger og GDPR i skolen), forslag til *didaktiske greb og klassedialog*, samt punkter du *skal være særligt opmærksom på*. Vejledningen inkluderer også forklaringer om rollen af AI-værktøjer og ansvarlig brug heraf i undervisningen. Til sidst afrundes med generelle råd til, hvordan du som lærer kan understøtte elevernes digitale dannelse i praksis.

Lektion 1: Sorteringsspil – Hvad må deles?

Formål og læringsmål

Formålet med lektion 1 er at introducere eleverne til begrebet personlige oplysninger og træne dem i at vurdere, hvilke informationer man trygt kan dele online, og hvilke man skal holde private. Eleverne skal forstå forskellen på almindelige personoplysninger og følsomme oplysninger, samt hvorfor visse ting slet ikke må deles offentligt. Læringsmål for eleverne kan fx være, at de efter lektionen kan:

- Identificere eksempler på personlige data og udpege, hvad der gør dem personhenførbare.
- Forklare forskellen på almindelige personoplysninger og følsomme personoplysninger, og hvorfor nogle typer information kræver fortrolighed eller samtykke før deling.
- Udvide kritisk sans, når de overvejer at dele tekst, billeder eller video online, ved at kunne sige til/fra over for deling af potentielt private oplysninger.

Baggrundsviden (persondata, følsomme oplysninger, GDPR)

For at undervise denne lektion er det vigtigt, at du som lærer har styr på centrale begreber og regler om data og deling:

- **Personoplysninger:** En personoplysning er enhver information, der kan bruges til at identificere en person direkte eller indirekte – fx navn, adresse, e-mail, foto eller elevnummer. Billeder af en person betragtes også som persondata, da blot én genkendelig person på et foto betyder, at man behandler personens data ved deling.
- **Følsomme personoplysninger:** Dette er særlige persondata om private forhold, såsom helbred, religion, politisk overbevisning, seksuel orientering eller fagforeningsmæssigt tilhørsforhold. Sådanne følsomme oplysninger må **aldrig** deles i elevprojekter eller online uden videre – de må slet ikke indgå i undervisningsprojekter på Skoletube eller andre platforme. Med andre ord skal eleverne lære, at informationer af privat og sensitiv karakter ikke hører til i offentlige opslag eller digitale produktioner.
- **GDPR og datasikkerhed i skolen:** I skolesammenhæng er der strenge regler for, hvordan elevernes data håndteres. Skoletube og lignende godkendte læringsplatforme beskytter data ved at pseudonymisere personoplysninger (elevers navne m.v. skjules bag tekniske ID'er) og kræver login via UniLogin, så kun godkendte brugere har adgang. Alle værktøjer på Skoletube er omfattet af databehandleraftaler, der sikrer overholdelse af GDPR. Det betyder, at eleverne kan lave kreative projekter i dette lukkede miljø uden at personlige oplysninger eksponeres for uvedkommende. Som lærer har du kontrol over delingen: Alt indhold på Skoletube er som udgangspunkt privat, og det er dit ansvar at bestemme, hvor og med hvem projekter deles.
- **Deling af billeder og andet indhold:** Gør dig klart, at deling af billeder af andre mennesker i princippet kræver samtykke. En god tommelfingerregel er altid at spørge om

lov, før man deler et billede af en anden. Uanset formelle regler bør eleverne lære at udvise respekt for andres privatliv: Man deler aldrig noget, der kan krænke eller hænge andre ud. Faktisk er det direkte ulovligt at dele visse typer indhold uden samtykke – fx intime eller stærkt private billeder, voldeligt eller ydmygende materiale. Husk også at pointere det generelle princip om **digitale fodspor**: Når noget først er delt digitalt, mister man delvist kontrollen over det. Selv et billede eller opslag delt “privat” kan nemt spredes videre. Denne erkendelse skal gerne forplante sig til elevernes adfærd, så de altid tænker sig om, inden de trykker "Del".

Didaktiske greb og klassedialog

Start lektionen med at skabe nysgerrighed om emnet. Du kan indlede med spørgsmål som: *“Hvilke ting deler I typisk online, og har I tænkt over, om der er noget, man ikke bør dele?”*. Lad eleverne kort drøfte i makkerpar for at aktivere deres forforståelser. Introducér derefter begreberne personlige og følsomme oplysninger i grove træk, så de ved, at der findes oplysninger, som skal behandles forsigtigt.

Sorteringsspillet: Hovedaktiviteten i denne lektion er et sorteringsspil om, *hvad der må deles*. Forbered en række kort eller digitale prompts med forskellige typer oplysninger/billeder. Disse kan fx omfatte: *"Mit fulde navn og alder"*, *"Et gruppefoto af klassen"*, *"Min venneliste på sociale medier"*, *"Adresse og telefonnummer"*, *"En sjov video, hvor en klassekammerat falder på stolen"*, *"Mine karakterer fra sidste terminsprøve"*, *"Et meme jeg selv har lavet"*, *"En personlig dagbogstekst om mine følelser"*, *"Et foto af min hund"* osv. Sørg for at blande åbenlyst uskadelige ting med nogle gråzoner og nogle klart private/følsomme ting.

Del eleverne i grupper, og giv dem til opgave at sortere hvert kort i den rigtige kategori af deling. Du kan opstille **tre kategorier** på tavlen eller på gulvet: (1) *Kan deles offentligt* (fx på et åbent website eller sociale medier for alle), (2) *Kan deles i lukket forum/kun med bestemte personer* (fx internt i klassen på Skoletube eller med nære venner/familie), (3) *Bør slet ikke deles online* (for privat/følsomt). Lad grupperne placere deres kort og begrunde deres valg.

Fælles gennemgang: Gå kort rundt til grupperne undervejs og stil spørgsmål, der får dem til at reflektere (*“Hvad kan der ske, hvis man deler det dér offentligt?”*). Saml så op i plenum: Tag et kort ad gangen og diskuter placeringen. Eleverne kan have forskellige vurderinger – dette åbner for en klassedialog om *hvorfor* noget er problematisk at dele. Her kan du koble til baggrundsviden: Forklar fx *“I placerede ‘adresse og telefonnummer’ under ‘må ikke deles’ – korrekt, for det er personoplysninger, som fremmede ikke skal have adgang til”*. Hvis et kort som *“gruppefoto af klassen”* skaber tvivl, så spørg: *“Hvad nu hvis én på billedet ikke vil være online? Hvordan kan man dele det mere sikkert?”* (Svar: få samtykke fra alle, eller lad være med at dele). Brug anledningen til at indføre konceptet **samtykke** på en simpel måde.

Perspektivering: Under dialogen kan du også nævne, at i skolens lukkede platform (Skoletube) kan visse ting godt deles internt, som man ikke ville lægge på et offentligt site – men selv dér skal følsomme oplysninger udelades. Dette hjælper eleverne til at forstå forskellen på et trygt, lukket

læringsmiljø og det åbne internet. Afslut gerne med at spørge eleverne, om de blev overraskede over noget – fx “Er der noget I fremover vil tænke ekstra over, før I deler det?”.

Vær opmærksom på (lærerens fokusområder)

- **Tryk atmosfære:** Sørg for, at øvelsen foregår i en respektfuld tone. Nogle elever kan blive usikre, hvis de opdager, at de måske har delt for meget tidligere. Skab en ikke-dømmende stemning: det her handler om at lære fremadrettet, ikke skælde ud over fortidige fejl.
- **Ingen tvang til at afsløre privatinfo:** Gør det klart, at eleverne *ikke* behøver dele personlige historier om sig selv undervejs. Øvelsen bruger tænkte eksempler (eller anonymiserede cases), så ingen føler sig presset til at udlevere private forhold i klassen.
- **Kulturelle/individuelle forskelle:** Vær opmærksom på, at der kan være forskellig tolerance for deling. Noget, én elev finder harmløst at dele, kan en anden føle er privat (fx billeder med vs. uden hijab, eller familierelaterede oplysninger). Anvend dialogen til at fremhæve empati og respekt for hinandens grænser.
- **Faglige koblinger:** Benyt chancen for at linke til fag, hvis relevant – fx persondata og privatliv kunne knyttes til samfundsfag (borgerrettigheder, GDPR) eller dansk (skrive et essay om digitale fodspor). Dette understreger, at digital dannelse går på tværs af fag.
- **Opsummering:** Til slut kan det være nyttigt at opsummere hovedpointerne på tavlen eller et slide: Hvad **må** man typisk dele, hvad **må ikke** deles, og hvad er *i tvivlstilfælde*? En sådan liste kan hænge i klassen som reference, indtil eleverne er helt fortrolige med begreberne.

Lektion 2: Case-arbejde – Gråzoner og sikre omskrivninger

Formål og læringsmål

Formålet med lektion 2 er at dykke ned i de **gråzoner**, hvor det ikke altid er indlysende, om noget bør deles eller ej. Gennem arbejde med konkrete cases skal eleverne erfare, at *kontekst* og *detaljer* er afgørende: Nogle ting kan deles, hvis man ændrer eller anonymiserer indholdet – andre ting bør man stadig holde tilbage. Lektionen skal træne eleverne i **etisk vurdering** online samt give dem redskaber til at "*sikre omskrivninger*" – altså at omformulere eller tilpasse indhold, så privatlivet beskyttes. Læringsmål kan bl.a. være, at eleverne efter lektionen kan:

- Analysere en case-situation og identificere, hvilke dele af indholdet der udgør en risiko eller et etisk problem ved deling (fx "Hvilke oplysninger her kunne krænke nogen eller afsløre noget privat?").
- Foreslå løsninger til at dele indhold på en *mere forsvarlig måde* – fx ved at indhente samtykke, anonymisere personer (uden navne/billeder) eller omskrive følsomme detaljer til generelle termer.
- Vurdere hvornår en situation er for følsom til, at selv omskrivning gør det forsvarligt at dele. (Nogle ting skal man måske helt lade være med at lægge ud.)
- Reflektere over gråzonernes konsekvenser: Hvad kan der ske, hvis man deler uden at tænke sig om i disse tilfælde, og hvordan kan man selv bidrage til en *sikker delingskultur* blandt vennerne?

Baggrundsviden (gråzoner, omskrivning, samtykke)

For at facilitere case-arbejdet bør du som lærer have indsigt i typiske gråzoner og mulige retningslinjer for håndtering af dem:

- **"Gråzoner" ved deling:** Gråzoner er de tilfælde, hvor det ikke er klart sort/hvidt om noget er okay at dele. Det kan fx være et sjovt billede fra klasseskureauen, hvor *de fleste* ser glade ud, men én elev måske ser utilpas ud – må det lægges på nettet? Eller en elevhistorie om en ven med et problem (uden at nævne navn) – er det anonymt nok? Forstå, at hver case kan afhænge af kontekst og intention.
- **Betydningen af samtykke:** Gentag gerne over for dig selv, at samtykke er nøglen i tvivlstilfælde. Hvis noget involverer andre personer, er tommelfingerreglen at spørge dem om lov, før det deles. Eleverne bør lære, at selvom de måske *må* dele noget juridisk set (fx et ufarligt foto de har taget), er det god digital skik at få de involveredes accept først.
- **Anonymisering og sikre omskrivninger:** Vær fortrolig med metoder til at ændre indhold, så det bliver mindre personhenførbart. Anonymisering kan være: bruge **fiktive navne** eller bare roller (fx "en klassekammerat" i stedet for *Mathias*), undlade specifikke aldersangivelser ("teenager" i stedet for *14 år*), eller **sløre/beskære billeder**, så personer ikke genkendes. Omskrivning handler om at justere en tekst, så følsomme oplysninger udelades eller erstattes af mere generelle beskrivelser. For eksempel, hvis en elevtekst

beskriver en venindes sygdom i detaljer, kunne en sikker omskrivning være at beskrive det mere overordnet ("en person jeg kender havde det svært i en periode"). Essensen kan måske deles, *hvis* den personliggende info fjernes.

- **Grænser for omskrivning:** Vær opmærksom på, at nogle informationer er så følsomme, at de slet ikke bør deles, selvom man prøver at anonymisere. Fx oplysninger om **helbred** (sygdom, diagnoser) er per definition følsomme personoplysninger – den slags bør eleverne lære at holde helt privat eller kun dele i fortrolige rum. Det samme gælder oplysninger, der kan såre eller udstille nogen. Fortæl evt. eleverne, at hvis de er i tvivl, om noget er for privat, så er det som regel bedst *ikke* at dele det.
- **AI-værktøjer og privatliv:** Hvis eleverne foreslår at bruge AI (fx en tekstgenerator) til at omskrive noget, skal du minde dem om, at de **ikke må fodre AI'en med personlige/følsomme detaljer**. AI-værktøjer kan være nyttige til idéer og formuleringer, men *personlige eller følsomme oplysninger må aldrig indgå i en prompt* til et AI-værktøj. Denne pointe fra Skoletubes retningslinjer er vigtig at have for øje: Eleverne skal ikke tro, at de kan omgå reglerne ved "bare at lade en AI omformulere det" – privat data er privat data, og det gælder alle steder. Som lærer bør du kun tillade AI-brug i sådan en opgave, hvis det sker under dine klare instruktioner om datasikkerhed (se afsnittet om AI nedenfor for mere).

Didaktiske greb og klassedialog

Case-øvelsen: Introducér øvelsen ved at forklare, at virkeligheden ofte byder på *dilemmaer*. Sig fx: "*Sidst talte vi om klokkeklare eksempler på ting, man ikke deler. I dag skal vi se på de svære tilfælde, hvor man kan være i tvivl.*" Del herefter klassen ind i mindre grupper (3-4 elever), og præsenter dem for et sæt case-beskrivelser. Hver **case** skal skitsere en situation med et delingsdilemma. Du kan enten udlevere et ark til hver gruppe med 1-2 cases eller køre det digitalt på Skoletube/Slides. Eksempler på cases kunne være:

- **Case A:** "*En elev har skrevet en personlig novelle om en karakter, der oplever mobning i skolen. Novellen er tydeligvis inspireret af en rigtig episode i klassen for nylig, og flere vil kunne genkende situationen. Eleven vil gerne udgive novellen på klassens blog.*" – **Dilemma:** Udgiver man historien, og hvad skal man overveje først?
- **Case B:** "*Du har taget et gruppebillede af dine venner til en privat fest. Alle smiler og har det sjovt, undtagen én ven, der ser meget træt og uoplagt ud i hjørnet af billedet. De andre vil gerne have billedet på Instagram.*" – **Dilemma:** Er det OK at dele det billede offentligt? Hvad kan man evt. gøre for at være sikker på alle er komfortable?
- **Case C:** "*En elev vil lave en videopræsentation om sin egen erfaring med angst til en emneuge om mental sundhed. Eleven vil bruge AI til at generere en kort tekst baseret på sine egne oplevelser.*" – **Dilemma:** Hvordan kan eleven dele sin historie og få hjælp fra AI uden at udlevere private helbredsoplysninger? (Hint: gøre det generelt, ikke nævne navne eller konkrete detaljer).

Lad grupperne diskutere deres tildelte case og besvare spørgsmål: *Hvad er problematikken? Hvad kunne konsekvensen være, hvis man deler uden videre? Hvad kan man gøre for at dele på en sikker måde – eller bør man helt lade være?* Bed dem skrive deres løsning eller anbefaling ned.

Fremlæggelse og dialog: Få hver gruppe til kort at fremlægge deres case og hvad de besluttede. Efter hver fremlæggelse, åbne op for klassedialog: Spørg de andre elever, om de er enige, eller om de ser det anderledes. Denne dialog er værdifuld, for her kommer nuancerne frem. Som lærer guider du samtalen mod de centrale læringspointer: Hvis en gruppe fx siger “Vi ville bare dele gruppebilledet som det er, det gør nok ikke noget,” kan du spørge: *“Hvad nu hvis ham i hjørnet bliver ked af det? Hvordan kunne I sikre jer, at alle er med på det?”* (Forhåbentlig svarer nogen: *“Man kan spørge ham først eller lade være med at poste det”*). Hvis en anden gruppe foreslår at anonymisere en novelle, så ro ro dem for idéen og spørg: *“Hvad ville I konkret ændre for at ingen føler sig udstillet?”* – få dem til at nævne fx navne ændres, detaljer sløres osv.

Under dialogen kan du introducere begrebet **“sikre omskrivninger”** eksplicit, hvis eleverne ikke selv bruger det: Fremhæv de løsninger, hvor man ændrer i materialet for at gøre det delbart. For eksempel: *“I case C foreslog gruppen, at eleven skulle skrive i generelle vendinger i stedet for at nævne sig selv – det er en god omskrivning, så det bliver et generelt perspektiv på angst i ungdommen i stedet for elevens egen journal.”* Kobl også til **følsomme oplysninger**: *“Læg mærke til, at grunden til at elevens oprindelige idé var problematisk, var fordi angst er helbredsoplysninger – det er følsomt, og sådan noget må vi slet ikke dele på vores platform.”*

Fælles principper: Når alle cases er drøftet, kan du som afrunding forsøge at få klassen til at formulere et par generelle principper fra dagens arbejde. Spørg: *“Hvad har I lært i dag, som I kan bruge fremover, når I er i tvivl om noget kan deles?”*. Mulige svar du kan lede frem til: *“Spørg om lov, hvis andre er involveret”, “Lad være at nævne navne eller private ting, hvis man vil dele en historie”, “Del hellere for lidt end for meget – man kan ikke trække noget tilbage, når det først er delt”*. Skriv principperne op og gem dem til næste lektion, hvor I skal lave en **digital kodeks**.

Vær opmærksom på

- **Valg af cases:** Vælg eller tilpas cases, så de passer til din klasse. Undgå at bruge en case, der præcis matcher en virkelig hændelse i klassen, som kunne udstille nogen. Cases kan godt være realistiske, men lav evt. anonymiserede hybrid-historier, så ingen føler “den handler om mig”.
- **Følelsesmæssige reaktioner:** Nogle cases (fx om mobning eller angst) kan røre elever personligt. Vær klar til at håndtere det med omsorg. Hvis en elev pludselig bliver berørt, kan du tilbyde en pause eller en samtale efter timen. Det er vigtigt at signalere, at det er okay at reagere – og at sådanne emner netop er følsomme, hvilket understreger pointen om privatliv.
- **Styr diskussionen konstruktivt:** I gruppearbejde og plenum kan der komme uenighed. Det er fint, så længe tonen holdes respektfuld. Guid eleverne til at argumentere ud fra hensyn (“man bør tænke på om den person bliver ked af det, fordi...”) frem for personer

(“du deler jo altid alt, det er dumt”). Altså: fokus på sagens indhold, ikke på hinandens vaner.

- **Kobling til regler:** Hav evt. konkrete fakta parat, hvis eleverne spørger om lovgivning: Du behøver ikke juridiske paragrafnumre, men du kan nævne, at *ulovlig billeddeling* er når man deler billeder af andre uden samtykke, især hvis det er krænkende. Og mind dem om skolens egen IT-politik, hvis sådan én findes, som sandsynligvis støtter de principper, de selv lige har formuleret.
- **Inddragelse af AI med omtanke:** Hvis du vælger at inddrage AI-værktøjer i denne øvelse (fx til omskrivning), gør det **meget tydeligt**, at det kun må ske under de retningslinjer, I har – gentag fx at de ikke må skrive rigtige navne eller private detaljer i prompten. Overvåg brugen nøje. Alternativt kan du vælge *ikke* at bruge AI praktisk i lektionen, men blot tale om det hypotetisk, hvis du vurderer, at det kan forstyrre mere end gavne.

Lektion 3: Klassens digitale kodeks

Formål og læringsmål

Formålet med lektion 3 er at lade eleverne *samle op* på det lærte og forpligte sig på fælles spilleregler gennem at udforme **klassens digitale kodeks**. Hvor de foregående lektioner gav viden og erfaring, handler denne om at omsætte indsigt til *konkrete regler/adfærdsnormer*, som klassen er enige om. Det øger elevernes ejerskab og ansvarsfølelse for digital adfærd fremover. Læringsmål for eleverne inkluderer, at de kan:

- Sammenfatte de vigtigste do's and don'ts for online adfærd, som de har lært, i form af klare regler eller retningslinjer.
- Begrunde hver regel i kodekset med henvisning til hvorfor den er vigtig (fx "Vi deler ikke billeder af hinanden uden at spørge, **fordi** det kan krænke privatsfæren og er imod reglerne").
- Udvide samarbejdsevner ved i fællesskab at nå frem til et sæt aftalte normer – og føle medejerskab, så reglerne ikke blot er "noget læreren siger", men noget **klassen** har besluttet.
- Perspektivere klassens regler til den virkelige verden: Forstå at de samme principper gælder generelt online (også uden for skolen), og at deres digitale kodeks i bund og grund ligner de retningslinjer, voksne og samfundet også forventer bliver fulgt online (som fx Skoletubes retningslinjer eller lovgivningens ånd).

Baggrundsviden (klasseregler, digital adfærd)

Inden du går ind til denne lektion, kan det være gavnligt at forberede dig på følgende:

- **Hvad er et "digitalt kodeks"?** Tænk på det som et sæt klasseregler specifikt for digital adfærd. Ligesom I måske har klasseregler for trivsel i det fysiske klasserum, skal I have regler for samvær online. Kodekset kan dække alt fra hvordan man kommunikerer (netetikette) til hvad man deler, og hvilke platforme man bruger til hvad.
- **Typiske emner at inkludere:** Genopfrisk de vigtigste punkter fra lektion 1 og 2, da de formentlig skal indgå. Emner som *deling af billeder og oplysninger, omgangstonen på nettet, respekt for privatliv, brug af eksterne platforme vs. Skoletube, håndtering af uenigheder online, brug af AI-værktøjer* osv. er relevante. Hav evt. en liste klar i baghovedet, så du kan guide eleverne, hvis de overser noget væsentligt.
- **Skolens politik og forældreinddragelse:** Tjek om skolen har en IT- eller *trivselspolitik* for online adfærd, som I skal afspejle. Det kan fx være regler om fotografering på skolen, brug af sociale medier i skoletiden, eller generelle værdier. Kodekset bør ikke stride mod noget officielt. Overvej også, at det kan være en god idé at involvere forældrene: måske kan klassens digitale kodeks præsenteres på et forældremøde eller sendes hjem, så forældrene kender de normer, I arbejder efter.

- **Elevers medbestemmelse:** Vær indstillet på at slippe tøjlerne en smule og lade eleverne selv formulere reglerne med egne ord. Du er facilitator og kan rette til, men jo mere eleverne selv udtrykker det, desto mere ejerskab får de. Så selvom du måske allerede ved, hvad der “skal stå”, så lad processen være åben. Resultatet kan blive positivt overraskende og velformuleret, når eleverne først engagerer sig.
- **Praktisk udformning:** Overvej hvordan I konkret vil dokumentere kodekset. Skal det skrives på et stort stykke pap, som hænges op (klassens “*digitale plakate*”)? Skal det laves som et digitalt dokument, eleverne illustrerer og måske underskriver? Skoletube anbefaler fx at lade klassen ende et forløb om retningslinjer med at lave deres egne regler på en plakat. Find den metode, der passer jer – måske kombinerer I det (skriver digitalt, printer ud og lader alle sætte initialer på).

Didaktiske greb og klassedialog

Brainstorm og idégenerering: Start med at samle op på det foregående. Stil spørgsmålet: *“Hvilke vigtige ting har vi lært om at være online?”* Lad eleverne byde ind spontant – skriv stikord på tavlen, fx *“ikke dele private ting”, “spørge om lov”, “god tone”, “brug sikre platforme”* osv. Disse stikord danner råmaterialet for jeres kodeks. Hvis nogle væsentlige områder ikke nævnes, kan du spørge ledende: *“Hvad med vores sprogbrug? Skal vi have noget om hvordan vi taler til hinanden online?”* – på den måde sikrer du, at fx **anti-mobning/netetikette** også kommer med, selvom det ikke eksplicit var tema i lektion 1-2 (det er dog en del af digital dannelse generelt).

Gruppevis formulering: Del klassen i mindre grupper og fordel evt. ansvarsområder: Én gruppe kan tage “deling af indhold”, en anden “kommunikation og tone”, en tredje “brug af teknologier” osv., alt efter hvad der kom op. Alternativt kan alle grupper komme med bud på hele kodekset. Giv dem nogle minutter til at omsætte stikord til konkrete regel-sætninger. Giv rådet: *“Skriv reglerne, som I ville forklare dem til en ven på jeres egen alder – kort og klare.”* Det kan fx være **“Vi spørger altid hinanden om lov, før vi deler billeder eller videoer”** – enkelt og direkte. Bed dem også tænke på at formulere positivt (“vi gør...” frem for mange “du må ikke...”). Det er dog ikke et absolut krav, hvis det kommer mere naturligt for dem at skrive “Man må ikke...”. Det vigtigste er klarhed.

Opsamling og fælles redigering: Saml nu klassen igen. Lad hver gruppe læse deres forslag op. Skriv alle unikke forslag op på tavlen eller et smartboard. I vil sikkert have overlap – det er fint, så kan I slå sammen eller vælge den bedst formulerede version. Diskutér med eleverne som en redaktionsproces: Er denne regel forståelig? Skal vi tilføje noget? Er noget overflødigt? Målet er at ende med et sæt på måske 5-10 regler i alt. Involver eleverne: *“Synes I, at ‘god tone på nettet’ og ‘ingen mobning’ er to sider af samme sag? Skal det stå sammen som én regel, eller to separate?”* – lad dem afgøre det. Når I har et udkast til det fulde kodeks, læs det højt punkt for punkt og få et sidste thumbs-up fra klassen. Dette sikrer konsensus.

Færdiggørelse og forankring: Nu skal kodekset gøres “officielt”. Her kan du sætte en kreativ aktivitet i gang: måske tegne/male plakaten, eller hvis digitalt, indsætte ikoner eller billeder ved hver regel. Det kan også være, I tager billeder af eleverne der laver thumbs-up ved hver regel for

at illustrere den. Gør det til *deres* produkt. Når den er færdig, så aftal hvordan I vil *bruge* kodekset fremover. Spørg klassen: *“Hvad gør vi, hvis nogen glemmer en af reglerne om en måned? Hvordan kan vi minde hinanden om dem?”* – Her kan eleverne foreslå alt fra “vi har alle sammen skrevet under, så vi skal holde hinanden op på det” til “læreren skal måske lige pege på plakaten hvis der sker noget”. Forslagene kan i sig selv være med til at forpligte dem. Overvej at lade alle eleverne underskrive kodekset (hvis det er fysisk, skriv initialer, hvis digitalt, skriv navne under teksten) for at symbolisere fællesskabet omkring det. Dette er kulminationen på forløbet: de har nu i fællesskab skabt et sæt retningslinjer, der afspejler alt det, de har lært.

Afslut lektionen (og forløbet) i en positiv tone: Ros klassen for deres indsats og påpeg, at de nu har værktøjerne til at navigere online på en tryggere måde. Du kan sige noget i stil med: *“I har selv lavet de her regler – og jeg håber, I vil hjælpe hinanden og også mig med at følge dem. Digital dannelse stopper jo ikke i dag; det her er noget, vi skal øve os på hele tiden. Men nu har vi en god rettesnor.”*

Vær opmærksom på

- **Balance mellem lærer og elevinput:** Sørg for, at det primært er elevernes formuleringer, der kommer til udtryk, men stå klar til at omformulere hvis noget er uklart eller urealistisk. Fx hvis eleverne skriver “Man må aldrig bruge sociale medier”, kan du moderere det til “Vi bruger kun sociale medier på en måde, så det ikke går ud over andre eller vores skolearbejde” – behold intentionen, men justér absoluttheden.
- **Inkluder alle elever:** Vær særlig opmærksom på, at stille elever også får indflydelse. Nogle få elever skal ikke dominere alle reglerne. Måske lav en runde, hvor hver især kan byde ind med *én* ting de synes er vigtig, inden I laver den endelige liste. På den måde sikrer du, at alle har tænkt og ytrer sig.
- **Håndhævelse og opfølgning:** Overvej allerede nu, hvordan du vil følge op på kodekset i fremtiden. Aftal evt. med klassen, at I om et par måneder tager 10 minutter til at reflektere: Holder vi vores kodeks? Skal noget justeres? Dette signalerer, at det ikke bare var “for sjov”, men noget I tager alvorligt i længden.
- **Forældre og kolleger:** Det kan være en god idé at informere dine kolleger (fx klassens andre lærere) om det kodeks, I har lavet, så de kan støtte op om det, når de har klassen. Og del det gerne med forældrene – fx send et billede af plakaten i forældregruppen eller præsenter det kort ved næste forældremøde. Når eleverne ser, at de voksne også bakker op om reglerne, styrker det betydningen.
- **Realistiske regler:** Pas på med at lade reglerne blive for idealistiske eller omfattende. Hjælp eleverne med at holde dem *konkrete og opnåelige*. Fx i stedet for “Vi opfører os altid perfekt online” (for hvad betyder det?), så hellere flere konkrete som “Vi deler ikke password med andre” eller “Vi taler ordentligt, også selvom vi er uenige online”. Reglerne skal kunne handles på og observeres i hverdagen.

AI-værktøjer og ansvarlig brug i undervisningen

Moderne digital dannelse inkluderer også forståelsen af **AI-værktøjer** (kunstig intelligens) og deres rolle. Både du og eleverne møder i stigende grad AI i hverdagen – lige fra chatbots som ChatGPT til indbyggede AI-funktioner i apps. I undervisningen kan AI være et nyttigt redskab: Flere værktøjer på Skoletube har allerede AI-integrationer, hvor man fx kan få genereret indhold ved at skrive en prompt. Bruges de rigtigt, kan AI-funktioner hjælpe med at skabe illustrationer, give idéforslag eller strukturere en tekst. Dette kan styrke elevernes læring og kreativitet. Som Undervisningsministeriet udtrykker det, bør eleverne *“hjælpes til at blive kompetente og kritiske brugere”* af de nye digitale redskaber, så de kan udnytte dem fagligt og samtidig undgå faldgruberne.

Ansvarlig brug af AI: Det er afgørende at sætte klare rammer for AI-brugen i klassen. En hovedregel er, at **datasikkerhed skal respekteres**. Personlige eller følsomme oplysninger må aldrig indgå i prompts til generative AI-værktøjer – præcis som man heller ikke må dele dem på andre måder. Ligesom Skoletube foreskriver, har læreren ansvaret for at vejlede eleverne i *faglig og sikker brug af AI*. Det betyder i praksis, at hvis I bruger AI i en opgave, skal du hjælpe eleverne med at formulere **sikre, relevante prompts**, der ikke kompromitterer privatliv eller etik. For eksempel: Skal AI bruges til idegenerering, så lad dem skrive *“Lav en idé til en novelle om ensomhed blandt unge”* i stedet for *“Lav en tekst om min ven Jonas’ depression”*. Førstnævnte er generel og ufarlig, sidstnævnte afslører personlige helbredsforhold – ikke acceptabelt.

Kritisk tænkning og etik: Lær eleverne, at AI ikke *ved* sandheder – den genererer indhold baseret på mønstre, og den kan tage fejl. Derfor skal de være kildekritiske: Hvis de fx bruger en AI til at finde fakta, skal de stadig tjekke oplysningerne andre steder. Gør dem også bevidste om bias: AI-modeller kan have skævheder, så eleverne skal være vågne og ikke acceptere alt ukritisk. Et godt pædagogisk greb er at lade eleverne prøve at *finde fejl* i en AI-genereret tekst eller *forbedre* et AI-forslag, så de ikke ser AI som facitliste, men som et oplæg de selv skal arbejde videre med.

Klare rammer for brug: Det er klogt at tage en snak med klassen om, hvornår det er okay at bruge AI, og hvornår det ikke er. Fx: *“Må man bruge ChatGPT til at skrive sin stil?”* – formentlig ikke, da det ville være snyd, på linje med at kopiere en tekst fra nettet. Aftal at AI kan bruges som *værktøj* (inspiration, sprogtjek, idéudkast), men ikke som genvej til at springe læringen over. Hvis din skole eller kommune har retningslinjer for AI-brug, så inddrag dem i samtalen. Nogle skoler har allerede formuleret politikker for at sikre et *balanceret* brug af generativ AI i undervisningen, netop med fokus på at understøtte læring uden at forhindre den.

Dataetik og privatliv: Mind eleverne om, at når de bruger eksterne AI-tjenester (som ikke er en del af skolens løsninger), så afgiver de potentielt data til disse tjenester. Derfor skal de aldrig indsætte personfølsomme data, og de bør generelt være tilbageholdende med at dele noget som helst privat i en chat med en AI. Forklar, at mange AI-tjenester gemmer de prompts, man skriver ind, for at træne sig selv – så man skal forestille sig, at *fremmede kan læse med*. Det kan gøre indtryk på eleverne og motivere dem til at holde sig til neutrale og faglige input.

Alt i alt bør AI-emnet ikke stå alene, men indgå som en naturlig del af jeres fortsatte arbejde med digital dannelse. Ved at integrere AI på en ansvarlig måde i undervisningen gør du eleverne fortrolige med teknologien under trygge rammer. De lærer at udnytte de nye muligheder og at navigere sikkert, hvilket er en vigtig kompetence fremadrettet.

Generelle råd til at understøtte digital dannelse i praksis

Afslutningsvis nogle generelle anbefalinger til dig som lærer, for at fremme digital dannelse kontinuerligt:

- **Integrér digital dannelse i flere fag:** Gør digital adfærd og etik til en del af hverdagen, ikke kun et enkeltstående forløb. Brug fx situationer i dansk, samfundsfag, klassens tid osv. til at drøfte digitale emner (kildekritik, social media, ansvarlig teknologi). Jo oftere eleverne møder det, desto mere normaliseret bliver det at tænke over.
- **Vær en rollemodel:** Eleverne spejler sig i de voksne. Vis selv god digital adfærd – fx vær varsom med at dele billeder fra klassen (hvis du gør, så fortæl at du har indhentet samtykke), og lad dem vide, at du også tænker over hvad du deler online. Ved at italesætte dine egne valg viser du dem den refleksion, du ønsker de selv skal have.
- **Skab et trygt samtalerum:** Sørg for, at eleverne føler, at de kan komme til dig, hvis der sker noget online (mobning, deling af noget ubehageligt, hacking etc.). Reager konstruktivt og støttende, ikke blot med straf. Hvis en elev fx får delt et pinligt billede, så hjælp med damage control og læring frem for skældud. Eleverne skal opleve, at skolen er et sted, hvor man tør tale om digitale problemer – det i sig selv er digital dannelse i praksis.
- **Involver forældrene:** Digital dannelse sker i samspil mellem skole og hjem. Informér forældrene om de emner og regler I arbejder med, så de kan bakke op hjemmefra. Giv gerne simple råd videre til forældrene om at tale med deres børn om online livet. Hvis eleverne mærker konsistens i budskaberne fra både lærere og forældre, står det stærkere.
- **Hold din viden opdateret:** Det digitale landskab ændrer sig hele tiden – nye apps, nye trends blandt unge, nye digitale udfordringer. Afsæt tid til jævnlige opdateringer via fx kurser, nyhedsbreve (f.eks. Center for Digital Dannelse), og del erfaringer med kolleger. Jo bedre du forstår den verden, eleverne færdes i online, desto mere relevant og vedkommende kan din undervisning være.
- **Benyt skolens ressourcer og retningslinjer:** Husk at trække på de redskaber, der allerede findes. Skoletubes egne retningslinjer og elev-kurser er et godt fundament – du har nu fulgt dem op med dette forløb. Også EMU (Danmarks læringsportal) og Sikkerdigital.dk har gratis materialer, øvelser og videoer, du kan bruge til at supplere eller genbesøge emnet.
- **Fortsæt den åbne dialog:** Gør det klart for eleverne, at digital dannelse ikke er en eksamen man består én gang, men en løbende proces. Opfordr dem til at dele, hvis de oplever noget online, de er i tvivl om eller synes er forkert. Fejr også den gode digitale

adfærd – når du ser elever handle ansvarligt online, så anerkend det. Positiv forstærkning hjælper med at gøre de gode vaner permanente.

Med disse råd i baghovedet kan du være med til at skabe en kultur på skolen, hvor digital dannelse er en naturlig del af elevernes dannelsesrejse. Når eleverne oplever, at både lærer, klassekammerater og hjemmet værdsætter ansvarlig online-adfærd, står de stærkere i mødet med den digitale verdens mange muligheder og udfordringer. Held og lykke med forløbet – og tak fordi du som lærer tager aktiv del i at forme fremtidens **digitale borgere** på en tryk og etisk måde.

Differentiering - Indskoling

Overordnet tilgang

Bevar de tre lektioner uændret, men gør alt mere konkret, visuelt og kort. Brug piktogrammer, billeder, få ord pr. side, gentagelser og kropslige aktiviteter.

Lektion 1: Sorteringsspillet

- Materialer: Brug billedkort i stedet for tekstkort. Ét stort ikon pr. kort (barn, hus, hjerte, lægekors, klasseværelse, hund osv.). Lav to store måtter/kurve på gulvet: “Må deles i skolen” og “Må ikke deles”.
- Sprog: Brug ja/nej-sætninger og mini-forklaringer: “Adresse er privat”, “Helbred er privat”, “Hundens navn er ok”.
- Klasseledelse: Lad eleverne arbejde i små grupper med 6–8 kort ad gangen.

Lektion 2: Cases og gråzoner

- Materialer: Fortæl korte billedfortællinger på 3–4 billeder i stedet for tekstcases.
- Opgave: Eleverne peger tommel op/ned og siger “Del” eller “Del ikke”. Hjælp dem med at finde en “sikker version” ved at bytte ord: “Min sygdom” bliver til “Sund levevis”.
- Støtte: Skriv sætningens start på tavlen: “Det er ikke ok fordi...”, “En bedre idé er...”.

Lektion 3: Klassens digitale kodeks

- Produkt: Lav en fælles billedplakat med 5 enkle regler i børnesprog. Brug ikoner og korte udsagn i vi-form: “Vi spørger om lov”, “Vi deler pænt”, “Vi deler ikke private ting”.
- Forankring: Lav et lille “kodeks-reminder” som klistermærke eller bordkort. Gentag reglerne ritualiseret (fx mandag morgen).

Evaluerings

- Exit-ticket med smiley: “Jeg ved, hvad der er privat”, “Jeg spørger om lov”.

Differentiering - Mellemtrinnet

Overordnet tilgang

Bevar de tre lektioner uændret, men læg mere vægt på begrundelser, simple begreber (personoplysning, samtykke, digitale fodspor) og korte skrive- og taleopgaver.

Lektion 1: Sorteringsspillet

- Materialer: Brug de originale tekstkort, men tilføj 3–4 “gråzonekort” (fx klassebillede, kælenavn, sportsresultat).
- Opgave: Tredelt sortering: “Offentligt”, “Lukket klasse”, “Del ikke”. Eleverne skriver én sætning med begrundelse pr. placering.
- Sprog: Indfør lette fagord på en ordplakat: “personoplysning”, “følsom oplysning”, “samtykke”.

Lektion 2: Cases og gråzoner

- Arbejdsform: Samme cases, men med “sikre omskrivninger” i to trin: 1) Fjern navne/ansigter, 2) Skift privat oplevelse til generelt tema.
- Struktur: Giv grupperne en mini-tjekliste:
 1. Hvem kan blive ramt?
 2. Er der følsomme oplysninger?
 3. Kan vi få samtykke?
 4. Kan vi gøre det generelt?
- Produkt: Hver gruppe afleverer en 4-linjers “før-efter” omskrivning.

Lektion 3: Klassens digitale kodeks

- Proces: Grupper skriver 1–2 regler hver med begrundelse og eksempel (“Vi deler ikke billeder af andre uden ja, fordi... For eksempel...”).
- Produkt: Saml 6–8 regler i en fælles plakat. Tilføj en kort handleplan: “Hvad gør vi, hvis en regel brydes?” (fx tal pænt, fjern opslag, hent en voksen).

Evaluerings

- Mini-quiz (5 spørgsmål) med små scenarier, hvor eleverne vælger løsning og begrunder med ét fagord.